

KAUSTISEN SEUTU

SUOMEN

ELINVOIMAISIN

MAASEUTU

**Vaikutetaan
yhdessä!**

KAUSTISEN SEUDUN ELINVOIMAOHJELMA 2016 – 2020

16.11.2016

ELINVOIMA-OHJELMA SUUNTAA SEUTUA TULEVAAN

Kaustisen seutukunnan kunnat (Halsua, Kaustinen, Lestijärvi, Perho, Toholampi, Veteli) päättivät seudullisen Elinvoimaohjelman laatimisesta kuntarakenneselvitysten päätyttyä ja Sipilän hallituksen aloitettua työnsä. Seudulla nähtiin maakuntauudistuksen ja kuntien muuttuvan roolin vuoksi tärkeäksi käynnistää yhteinen tulevaisuuspohdinta, joka tukisi koko seudun ja yksittäisten kuntien kehittymistä. Tavoitteeksi asetettiin yhteisen tahtotilan ja keskeisten kehittämisen painopisteiden määrittäminen seudun elinvoiman lisäämiseksi.

Työ käynnistettiin tammikuussa 2016 yhdessä Aluekehittämisen konsulttiyhtiö MDI:n kanssa. Elinvoimaohjelman rahoitus toteutui pääosin Pirityiset ry:n kautta (Euroopan maaseudun kehittämisen maatalousrahasto ja Leader).

“Elinvoimaohjelman sisällöt ovat syntyneet useiden satojen seudun asukkaiden, luottamushenkilöiden, viranhaltijoiden ja yritysten edustajien ajatuksista.”

Ohjelman laadintaprosessin aikana maakuntauudistuksen sisällöt ovat tarkentuneet. Elinvoimaohjelmaa onkin laadittu juuri oikeaan aikaan, sillä prosessin kautta on päästy hakemaan alueelle tärkeitä kehittämisen sisältöjä - huolimatta siitä, millaisia kehittämisen rakenteita tulevaisuudessa tulee olemaan. Rakenteiden tarkastelu jätettiin taka-alalle. Keskusteluissa korostui kuitenkin kehittämisresurssien riittävyys tulevaisuudessa pienissä kunnissa ja seutukunnassa sekä maakunnallisen yhteistyön suuri merkitys niin kuntien, sidosryhmien kuin erilaisten kehittäjä-, koulutus- ja rahoitusorganisaatioiden kanssa.

Keskusteluissa korostui myös maaseutukuntien vahvan yhteistyön tekemisen tarve tulevaisuudessa elinvoiman kehittämisessä ja siihen liittyvässä edunvalvonnassa. Yhteistyö nähdään pienten kuntien menestymisen ehtona.

Visio, tavoitteet ja kehittämistoimet ovat syntyneet seudulla eikä niitä ole tuotu tänne ulkopuolelta. Vastuu oikeista valinnoista on siis kaikilla prosessiin osallistuneilla. Toisaalta ohjelmaan on haluttu valikoida vain tärkeimmiksi koetut tavoitteet ja toimenpiteet – kaikkia yksittäisiä esityksiä ei ole voitu ottaa mukaan.

“Valinnat helpottavat tavoitteiden saavuttamista ja resurssien kohdentamista.”

Ohjelman intensiivisessä työstössä on ollut mukana **lähes 100 virka- ja luottamushenkilöä seudulta** ja kyselyjen avulla saatiin seudulta yli 300 asukkaan ja yrityksen näkemys mukaan ohjelmaan.

Ohjelmaan liittyvä **kysely yrityksille ja kuntalaisille** tavoitti yhteensä 1296 vastaajaa ja lähti suoraan 442 yritykselle ja avoimen linkin kautta seudun kuntien sähköisiin kanaviin sekä kuntatiedotteisiin. Kyselyyn vastasi **310 vastaajaa**, joista 115 oli yritys vastaajia.

Kysely virka- ja luottamushenkilöille tavoitti 175 vastaajaa, joista **57 vastasi**, jolloin vastausprosentti oli 33 %.

1. Työn suunnittelu ja käynnistys 5.1.2016

3. Elinvoimatyöpaja 16.3.

5. Elinvoimaseminaari 25.5.

2. Tiedonhankinta ja selvitykset

- i. Taustamateriaalin läpikäynti
- ii. Kuntakierros 10. – 11.2.
- iii. Kunnanjohtajien haastattelut 17. – 18.2.
- iv. Kyselyt 25.2. – 17.4.

4. Seutuvaltuuston iltakoulu 10.5.

”Yhteisesti valmisteltu ohjelma toimii tekoihin ja toimintaan ohjaavana työkaluna jokaiselle ohjelman vastuutaholle. Lisäksi se on aktiivisten ihmisten ohjelma ja tarkoitettu jokaiselle seudun kuntalaiselle tarttua sanoista tekoihin!”

Kaustisen seudulla on hyvät mahdollisuudet päästä ohjelman tavoitteeseen – Suomen elinvoimaisin maaseutu! Se edellyttää kuitenkin yhteen hiileen puhaltamista, panostuksia ja päätöksiä. Seudulla on paljon vahvuuksia ja poikkeuksellisen paljon yrittäjyyttä. Useat vahvuudet perustuvat ns. pysyviin tekijöihin: luontoon, maahan, metsään ja kallioperään, joita ei voida ulkoistaa. Taantumasta huolimatta suuri osa yrityksistä ja maataloista pärjää hyvin talousmittareilla ja työllisyys on säilynyt erinomaisella tasolla. Seutu pärjää erinomaisesti vertailussa sellaisiin maaseutualueisiin, joilla ei ole selkeää keskuskaupunkia. Nähtävissä on esimerkiksi biotalouden ja kaivostoiminnan toimialoilla konkreettista edistymistä ja työpaikkojen syntymistä.

Haasteitakin riittää. Keskittymiskehitys monella julkisen toiminnan, kuten koulutuksen, sektorilla vie palveluja ja asukkaita kaupunkeihin koko Suomessa. Esimerkkinä voidaan ottaa se tilastollinen tosiasia, että Kaustisen seudun nuoret muuttavat ammatillisen ja korkeakoulutuksen perässä suuriin opiskelukaupunkeihin ja myös maakuntakeskukseen. Monesti he myös työllistyvät ja rakentavat elämänsä

niille alueille. Näkevätkö nuoret työ- ja koulutusmahdollisuuksia Kaustisen seudulla? Onko seutu houkutteleva asuinympäristö ja tarjoaako se riittävät palvelut vaikkapa lapsiperheille?

Ohjelman laadinnan aikana nämäkin haasteet tunnistettiin. Keinot niihin vastaamiseen ovat asukkaissa itsessään sekä vahvuuksissa, joita emme välttämättä itse vahvuuksiksi koekaan. Mitä viestimme omasta seudustamme lähipiirille, tutuille ja tuntemattomille? Otanko minä itse vastuuta vaikkapa oman elinympäristöni tai yritykseni kehittämisenä? Yllättävän monessa tilaisuudessa ja vastauksessa tuli esiin Kaustisen seudun hyvä, sujuva ja hauska arki. Seudulla on monia harrastusmahdollisuuksia, rikasta kulttuuria, turvallisuutta, yhteisöllisyyttä, toimivia peruspalveluja, hyviä kouluja. Näiden asioiden perustalle on hyvä rakentaa tulevaisuutta. Seudulla on myös työkaluja ja osaamista kehittämiseen.

”Elinvoimaohjelma ei ole koskaan valmis. Sitä on tarkasteltava ja muutettava tilanteen, mahdollisuuksien ja kehitysnäkymien mukaan, esimerkiksi vuosittaisen toiminnan suunnittelun rytmissä.”

Petri Jylhä

ohjelmajohtaja, kehittämisjohtaja
Kaustisen seutukunta

SEUDUN KEHITTÄMISTYÖN PERUSTA

Kaustisen seutu on Suomen ympäristökeskus SYKEN laatiman kaupunki-maaseutuluokituksen perusteella valtaosin harvaan asuttua maaseutua. Seudun väkiluku vuonna 2015 oli 15 872, mikä tarkoittaa, että vuodesta 2008 väkiluku on tasaisesti tippunut 4,4 prosenttia. Samalla työpaikkojen määrä on vähentynyt vuodesta 2008 (6 101 työpaikka) vuoteen 2013 (5 973 työpaikka) 2,1 prosentilla. Samaan aikaan koko maassa työpaikkoja on vähentynyt 3,2%. Saman tyyppisissä lähialueiden seutukunnissa työpaikat ovat vähentyneet pääosin vielä rajummin: esimerkiksi Saarijärvi-Viitasaari 10,3%, Järviseu 9,1% ja Nivala-Haapajärvi 3,6%. Muuttotase on taittunut vuoden 1995 varsin voimakkaasta negatiivisesta kehityksestä (-9,8 %) niin, että vuonna 2015 muuttotase oli enää -2,5 % (ks. kuvat 1, 2, 3 ja 4). Vaikka Kaustisen seutukunta ei kuulu kansallisessa kehityksussa voittajiin, on se silti pärjännyt maaseutualueiden kehityksessä varsin hyvin (ks. kuva 1). Kovimmat kansan- ja maailmantalouden kolahdukset eivät ole osuneet seudulle ja työttömyys onkin seudulla maan alhaisimpia.

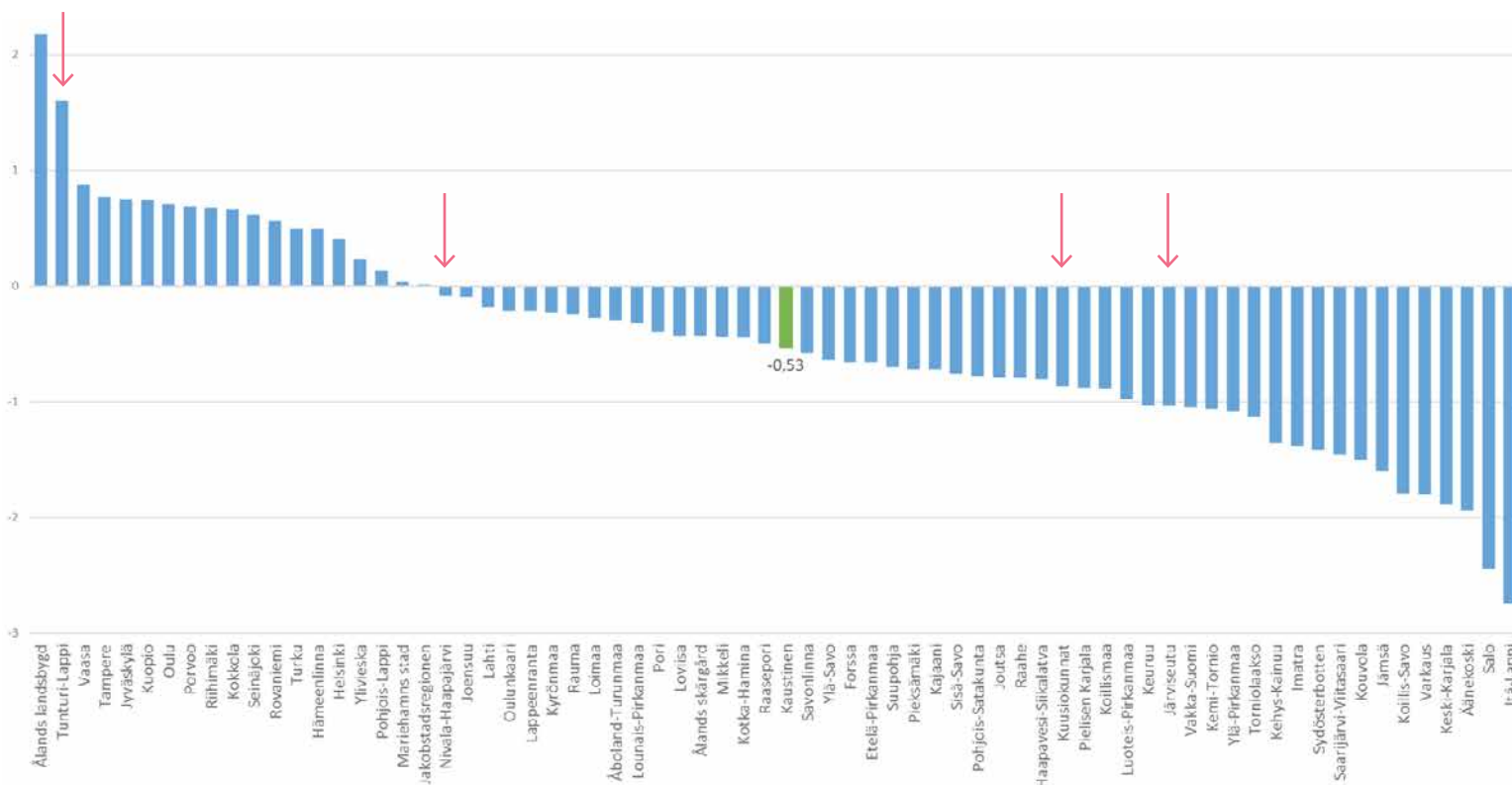
On merkillepantavaa, että **seudun elinvoiman vahvuudet** nojaavat erityisesti monipuoliseen pienyrittäjyyteen, jolloin suhdannevaihtelut eivät heijastu alueelle muuhun Suomeen verrattuna yhtä vahvasti. Viime vuosien haastavassa taloustilanteessa seudun pk-yritykset ja maatilat ovat säilyttäneet erinomaisesti kilpailukykyään ja kannattavuuttaan. Alueella yrittäjyyttä arvostetaan ja käden taidot ja osaaminen ovat kunniaissa. Alueen elinkeinoelämän vahvuudet nojaavat erityisesti vahvaan alkutuotantoon (ml. turkistalous) perustuvaan elintarvikeklusteriin (ks. kuva 5). Lisäksi seudulla on vahvaa osaamista ja merkittävää rakentamiseen ja rakennustuotteisiin liittyvää elinkeinotoimintaa, joka vahvistuu erityisesti puurakentamisen kautta. Toisaalta alueen vahvuutena nähdään myös alueen kulttuuriin (erit. kansanmusiikki- ja lääkintä) ja jokilaaksojen luontoon perustuva vetovoima.

Seudun kunnat ovat tehneet jo pitkään yhteistyötä ja Kaustisen seudun yhtenäisyys on tunnistettu tärkeä asia. Seudun kunnat muodostavat omine vahvuuksineen ja

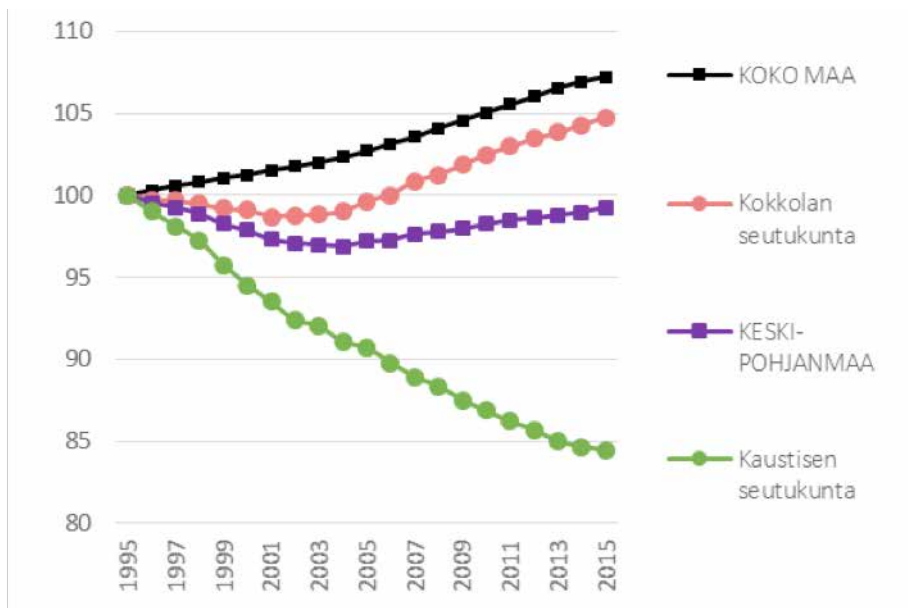
erityispiirteinen luontevan kokonaisuuden ja kehittämistyössä on varsin paljon yhteistä. Elinkeinoissa vahvuudet perustuvat paljon samoihin asioihin (esim. maatalous, pienyrittäjyys) ja lisäksi seudun kunnat eivät pärjää yksin. Itsenäiset vahvat kunnat ja niiden tulevaisuus on tunnustettu varsin kriittiseksi asiaksi. Kuntien taloudellinen tilanne on keskimäärin kohtuullisen hyvä ja toisaalta pieni koko on turvannut yhteisten asioiden nopean eteenpäin viemisen ja päätöksenteon sekä seudullisen kehittämistyön mallin.

Toisaalta seudun pienuus tulee esille haasteena esimerkiksi kehittämisresursseissa, palveluiden kehittämisessä ja edunvalvonnallisina kysymyksinä

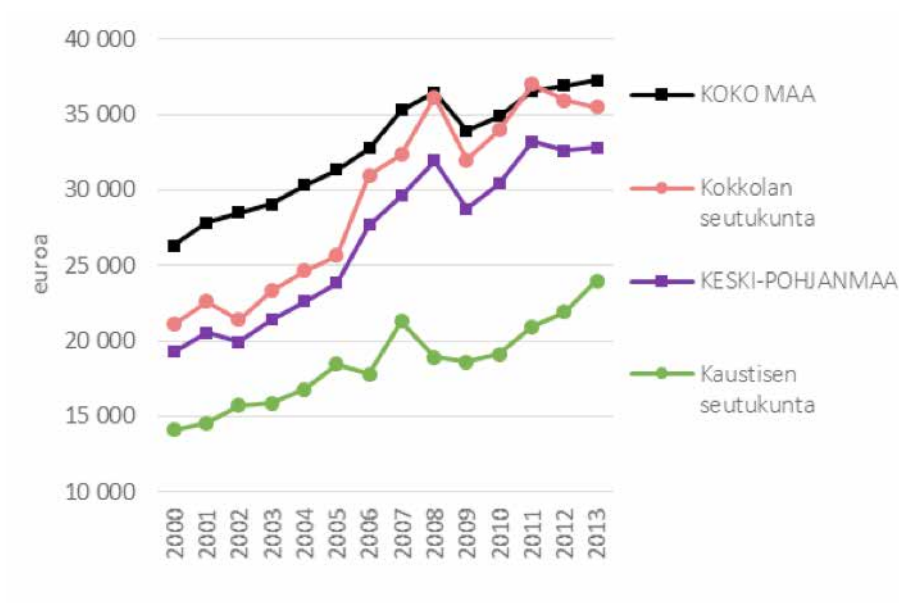
erityisesti liikenneverkon ja liikenteen osalta. Palveluissa ydinkysymyksiä ovat niiden saavutettavuus ja uusien palvelujen syntyminen. Pienuuden ja kuntien yhteistyön haasteet näkyvät myös vaikeutena tavoitella ensisijaisesti seudun etua niin palvelu- kuin kaavoitusratkaisuisa. Lisäksi kunnat ovat nykykehityksellä varsin riippuvaisia valtionosuuksista ja maatalous myös tuista. Yritykset ja julkiset organisaatiot toimivat suurelta osin paikallisesti. Merkittävä haaste elinkeinoelämän kehittymiselle tunnustetaan pääoman puutteena. Seudun yrityksillä on silti merkittävä halu kasvaa ja menestyä seudulla. Seudulla on erinomaiset edellytykset menestyä omiin vahvuuksiin ja mahdollisuuksiin nojaten.

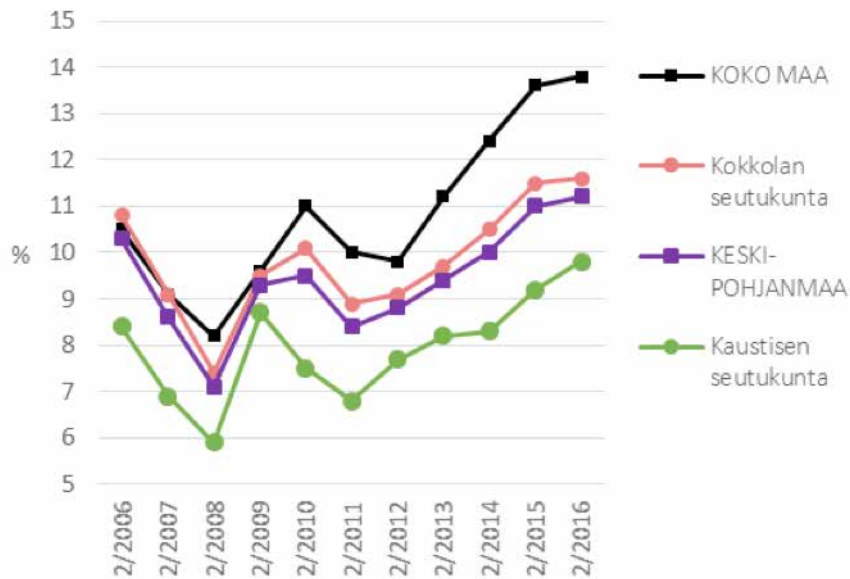
Kuva 1. BTV indeksi seutukunnittain ajanjaksolla 2000–2013. BTV-indeksi kuvaa alueen tuotannon (arvonlisäys), työllisyyden ja väestön vuosimuutosta suhteessa koko maan muutokseen. Hyviä verrokkiseutuja Kaustisen seudulle ovat mm. Tunturi-Lappi, Nivala-Haapajärven seutu, Kuusiokunnat sekä Järve-seutu.

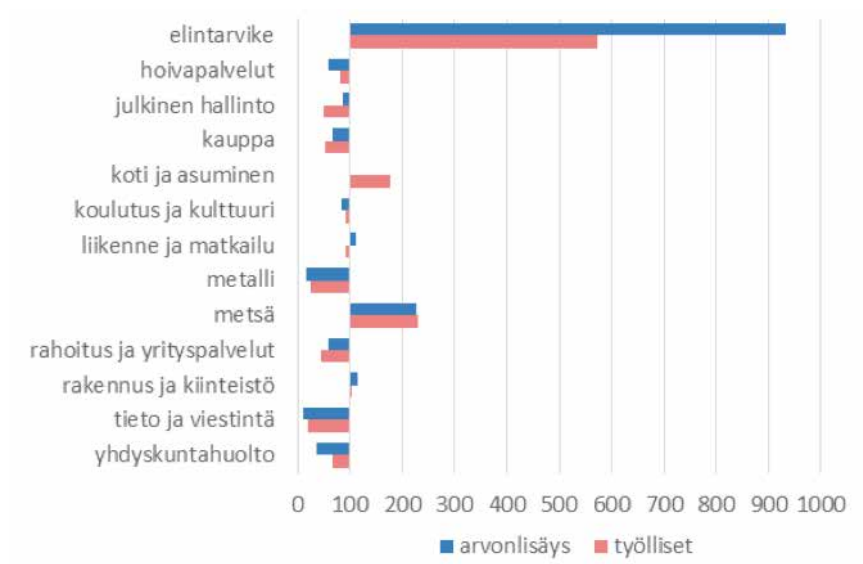
Kuva 2. Väestökehitys 1995–2015 (95=100).

Kuva 3. BKT/as kehitys 2000–2013 (€).

Kuva 4. Työttömien osuus työvoimasta (helmikuu 2006 – helmikuu 2016).

Kuva 5. Arvonlisäys ja työlliset klustereittain Kaustisen seudulla vuonna 2013, sijaintiosamäärä (Manner-Suomi = 100).

SEUDUN KUNTIEN ERITYISPIIRTEET

HALSUA

Halsua on seudun muiden kuntien tavoin maatalousvaltaista ja monipuolisen pienyrittäjyyden aluetta. Kunnan vahvuudeksi nostetaan erityisesti alkutuotannon tuotteet (ml. turkistalous) ja niihin perustuva jalostus ja sivujakeet sekä yhteisöllinen ja turvallinen asuinympäristö, hyvät koulut ja päiväkodit. Alkutuotantoon ja sivujakeisiin perustuva biotalouden lisäksi luonto ja siihen perustuva matkailu nähdään mahdollisuutena. Elinvoiman edellytyksiä haetaan syntyvyyskehityksestä, kunnan hyvästä kehittämishengestä ja aktiivisuudesta sekä paikkariippumattomien palveluiden kehittämisestä. Vähenevä väestö ja pääoman puute nostetaan merkittävimiksi kehityksen pullonkauloiksi.

KAUSTINEN

Kaustinen on kulttuurin (erit. kansanmusiikki ja kansalääkintäperinne ja raviurheilu) ja kaupan keskittymä. Kunnassa on seudun muiden kuntien tavoin hyvin vahvaa pienyrittäjyyttä ja maataloutta. Pienimuotoista teollisuutta on erityisesti muovialalla, puunjaloituksen alalla, ympäristöalalla sekä sähköteknisen suunnittelun alalla. Merkittävä tulevaisuuden kysymys on askeleen eteenpäin edennyt litiumkaivoksen valmistelu. Vahvuutena kunnan kannalta nostetaan myös sijainti läpikulkuliikenteen näkökulmasta ja mahdollisuudet logistisen aseman hyödyntämiseen. Nykyisten vahvuuksien kehittämisen lisäksi erityisesti nuorten pysyvyys, opiskelumahdollisuudet ja asumisratkaisut alueella nähdään olennaisena kysymyksenä kunnan elinvoiman kannalta.

LESTIJÄRVI

Lestijärven elinvoiman kannalta olennaisia ovat pienyrittäjyys ja maatalous sekä elinvoimaiset kylät ja puhdas luonto, pohjavesivarat ja erämaa. Lestijärven energiahankkeet (erit. tuulivoima) mahdollistavat toteutuessaan Lestijärven kasvun ja kehityksen. Lestijärvi panostaa lapsiperheiden houkutteluun ja luonnon ja luontomatkailun kautta elinvoiman vahvistamiseen. Haasteena on vähenevä ja ikääntyvä väestö ja palveluiden järjestäminen asukkaille – erityisesti toisen asteen koulutus, terveydenhuolto ja julkinen liikenne.

PERHO

Perho on vahvan maatalouden ohella tunnettu mekaanisesta puunjalostusteollisuudesta ja puurakentamisesta. Yrittäjyyttä ja kädentaitoja pidetään vahvasti arvossa. Lisäksi vahvuutena kunnassa on varovaisesti positiivinen ja nuorekas väestökehitys ja kuntatalous on muiden seudun kuntien tavoin kunnossa. Kunnan elinvoiman tulevaisuus nähdään nojaavan monipuoliseen eri toimialojen mikroyrityksiin, joita kasvattamalla voitaisiin työpaikkoja saada lisää. Rakennusteollisuuden ja myös muun yritysperustan kansainvälistyminen on vahvasti esillä erityisesti suurhankkeisiin liittyen ja myös luontomatkailun kehittämiseen uskotaan seudulla. Haasteena nähdään erityisesti kansallinen keskittymiskehitys ja maan sisäinen muuttoliike.

TOHOLAMPI

Toholampi on vahvaa maatalouden (erit. maidon tuotanto) ja elintarvikejalostuksen aluetta ja merkittävänä vahvuutena on maatalouden tuotteet ja jatkojalosteet (ml. energia). Tulevaisuutta rakennetaan vahvasti bio- ja kiertotalouden keskittymän varaan. Lisäksi mahdollisuuksia luovat vireillä oleva Valion entisiin tiloihin kaavailtu datakeskus ja tuulivoimarakentaminen. Alueen vahvuuksina vireään elinkeinoelämän lisäksi nostetaan kotiseutu, jokilaaksomaisema ja luonto, sekä virikkeellinen ympäristö – mahdollisuudet liikkua ja harrastaa, laadukas ja monipuolinen musiikkikasvatus ja -toiminta sekä kulttuuritarjonta. Kunnan kehitystä haastavat erityisesti pitkään jatkunut yleinen taloustilanne sekä pienentyvä ja ikääntyvä väestö ja haasteet uusien työpaikkojen luomisessa. Kunnan elinvoiman merkittävimmät panostukset liittyvät erityisesti taloustilanteen parantamiseen. Ikääntyvä väestö nähdään voimavarana ja uudet työpaikat mahdollistavat myönteisen kehityksen onnistumisen.

VETELI

Veteli. Muiden seudun kuntien tavoin yrittäjyys, monipuolinen elinkeinorakenne ja vahva maatalous (maidontuotanto, turkistarhaus) ovat perusta kunnan elinkeinotoiminnalle. Kunnan vahvuuksina tunnustetaan myös rakennus- ja metallinjalostusteollisuuden osaaminen sekä Kemoran moottorirata ja sen ympärille tukeutuva matkailu. Lisäksi virikkeellinen ja kaunis Perhonjokilaakson asuin ympäristö, vapaa-ajan palvelut (erit. liikuntapaikat), sekä vahva ja kehittyvä yhdistystoiminta ja yhteisöllisyys nähdään tärkeinä voimavaroina. Kuten muuallakin seudun kunnissa, julkiseen infrastruktuuriin on viime vuosina investoitu paljon. Erityisinä haasteina on teollisten työpaikkojen ja yksityisten palveluiden katoaminen kunnasta sekä iäkäs väestörakenne. Kunnan elinvoiman merkittävimmät panostukset liittyvät erityisesti uusien yritysten houkutteluun ja teollisuustontteja onkin kaavoitettu ja markkinoitu teollisuuden käyttöön, erityisesti rakennusteollisuus ja rakennustuote-teollisuuden osalta on positiivista kehitystä tapahtunut.

KAUSTISEN SEUTU – SUOMEN ELINVOIMAISIN MAASEUTU

VIESTINTÄÄN

Ohjelman yleistavoitteena on, että Kaustisen seutu on Suomen elinvoimaisinta maaseutua vuonna 2020. Tavoitteeseen pyritään vaikuttamaan seudun kuntien vahvan yhteistyön lisäksi hyödyntämällä koko seudun potentiaalia – seudun elinvoima pohjautuu yhä enemmän alueen kuntalaisten ja yritysten pyrkimyksiin oman elinympäristönsä kehittämiseksi.

Seudun elinvoiman eteen tehdään töitä jatkuvasti eri puolilla ja tahoilla niin seudulla kuin myös esimerkiksi seutukunnan kumppaneiden toimesta seudun ulkopuolella. Seudun

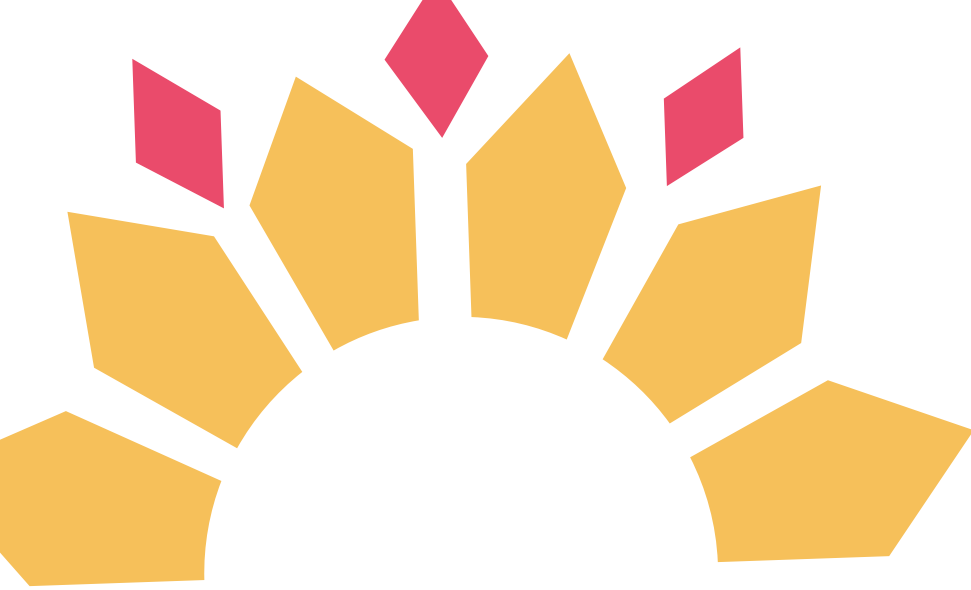
kuntalaisten ja yritysten niin arkisista kuin isoista asioista on tärkeä viestiä sisäisesti ja ulkoisesti yhdessä ja tuoda esille hankkeissa ja arjessa tapahtuvaa tekemistä elinvoiman eteen. Jotta elinvoimaohjelmassa esitettyihin asioihin voidaan vaikuttaa, tulee myös viestiä ja tiedottaa!

Käytetään sosiaalisessa mediassa ja muussa viestinnässä ja tiedottamisessa yhteisiä tunnisteita:

#KASE

#elinvoima

#kinnaajapönnää

Vaikutetaan yhdessä!

SEURATAAN

Seudun tavoitellun kehityksen suuntaa seurataan ohjelman toteutuksen aikana valittujen tärkeimpien muuttujien ja mittarien avulla. Kehitysvision mukaisesti Kaustisen seudun tavoitteena on olla aluekehityksen mittareilla mitattuna Suomen kärkeä suhteessa samantyyppisiin maaseutualueisiin muualla maassa:

- Yleismittarina **BTV-indikaattori** kuvaamaan seudun kehitystä suhteessa muihin seutuihin.
- Mahdollisuuksien mukaan seudulla toteutetaan **säännöllisesti kyselytutkimus** / mielikuvamittaus palveluista ja seudun sisäisestä ja ulkoisesta vetovoimasta.
- Lisäksi elinvoimaohjelman **tavoitekohtaiset toteutusta tukevat mittarit ja seuranta** on kuvattu ohjelman sisältöjen alla erikseen.

ELINVOIMA- OHJELMAN TAVOITTEET JA PAINOPISTEET

Kaustisen seudun elinvoimaohjelmalle muotoiltiin kuusi temaattista tavoitetta, jotka nousivat esille työn eri vaiheissa. Ohjelman ydinkysymykseksi nousi **uusi-
en työpaikkojen luominen vahvistamalla seudun
elinkeinoelämää**. Seudun nuoria ja aikuisia huolettavat työ- ja jatkokoulutusmahdollisuudet seudulla. Tähän tulee elinvoiman kehittämisessä kiinnittää erityinen huomio.

Ohjelman temaattiset tavoitteet liittyvät maan sisäisen kehityksen haasteisiin. Suuri kysymys seudun näkökulmasta on keskittymiskehitys, jonka mukana palvelut ovat siirtymässä keskuksiin. **Maaseutualueiden
vetovoiman eteen** on tehtävä merkittävästi töitä keskittyen erityisesti nuoriin.

Tulevaisuuden kunnat tulevat rakentamaan elinvoimaista toimintaympäristöä ja vireää, sujuvaa ja toimivaa arkea yhä vahvemmin **yhdessä alueen
asukkaiden ja yritysten kanssa**. Tällöin kunta on paljolti mahdollistajan roolissa ja kyse myös ihmisten aktiivisuuden hyödyntämisestä. **Digitaalisuus** tulee näyttämään palveluissa yhä suurempaa roolia. Tähän on myös Kaustisen seudulla tartuttava nykyistä huomattavasti voimakkaammin. Lisäksi seudun yhteinäisyys tulee korostumaan ja **seudun vahvuuksiin ja
roolituksiin** on uskottava yhdessä.

1

**Vahvistuva ja
monipuolistuva
elinkeinoelämä**

2

Vetovoimainen Kaustisen seutu

3

Vireä ihmisten arki

4

**Yhdessä ennakoiden ja resurssit
ymmärtäen kehitettävä yritysten
ja asukkaiden toimintaympäristö**

5

**Digitalisoituvat
palvelut**

6

**Kuntarajat ylittävä ja
elinvoimanäkökulmaa
vahvistava kunnallishallinto**

1

Vahvistuva ja monipuolistuva elinkeinoelämä

Seudun elinvoiman kannalta työpaikkojen ja väestön väheneminen sekä ikääntyvä väestö ovat merkittäviä haasteita. Siksi elinvoimaohjelman ydintavoitteeksi nousee työpaikkojen luominen.

Tavoitteen eteen on tehty töitä jo pidempään mm. hanketoiminnan ja yrityspalveluiden kehittämisen kautta. Esimerkiksi KASVUINNO-projektin kautta on saatu käynnistettyä yritysten innovaatiotoimintaa edistäviä toimia ja palveluita. Työllisyyden edistämisessä seutukunta on tehnyt tiivistä yhteistyötä Kokkotyö-säätiön, JYTA-kuntien kanssa, Keski-Pohjanmaan aikuiskoulutuksen ja Pohjanmaan TE -toimiston kanssa.

ELINVOIMALUPAUS VUODELLE 2020:

Kaustisen seudulla vahvuuksiin perustuvien **yritysten jalostusaste** on kasvanut, **arvoketjut vahvistuneet** (= tuotteiden arvon kasvattaminen ja verkostojen vahvistaminen seudulla ja seudulta ulos) sekä **vienti lisääntynyt**. Seudun vahvuutena ja mahdollisuutena kasvua haetaan **bio- ja kiertotalouden arvoverkostoista** (= maa-, metsä-, turkistalouden ja energia-alan uudet tuotteet, verkostot ja arvonlisän kasvattaminen).

Uusia hanke- ja toimenpideavauksia tehdään luonnontuotteiden hyödyntämiseen, puurakentamiseen liittyviin uusiin konsepteihin sekä uusiutuvan energiaan liittyen. **Suurhankkeiden** (seudulla käynnissä olevat, kansalliset ja kansainväliset) kerrannaisvaikutukset hyödynnetään aktiivisesti. Lisäksi **yksityinen palvelutoiminta** pyritään säilyttämään kilpailukykyisenä seudulla.

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TOIMENPITEET TAVOITTEEN SAAVUTTAMISEKSI

1. Vahvistetaan sektori- ja toimialarajat ylittävää verkostoitumista ja ulkopuolista osaamista (esim. hallitus- / yrityskummityöskentely, benchmarking- ja fact finding -matkat).
2. Tuetaan yrityksiä verkostojen rakentamisessa sekä autetaan uusimman teknologian käyttöönotossa ja viimeisimmän tutkimustiedon hyödyntämisessä (esim. biotaloudessa tulee olla edelläkävijä).
3. Kontaktoidaan kasvuhaluja yrityksiä aktiivisesti ja suunnataan yhteisiä tapahtumia ja konsepteja seudun yrityksille (esim. kasvuyrityskilpailu tai hyvien esimerkkien esiin nostaminen, jotta yritykset hakeutuisivat aktiivisemmin uusille markkinoille).

Lisäksi seudulla tulee mahdollisuuksien mukaan tarttua seuraaviin toimenpiteisiin:

- Johtamisosaamisen kehittäminen (koulutukset yms.) ja omistajavaihdoksiin panostaminen (sekä mautilojen että muiden yritysten tulokunnon ja toimintaedellytysten säilyminen)
- Yritysystävällinen ja asiakaslähtöinen yritysten toimintaympäristön kehittäminen (rahoituksen järjestely, kaavoitus ja infra, sijoittumispalveluiden tehokkuus ja omaleimaisuus)
- Huomion kiinnittäminen vahvemmin koko seudun biotalouden arverkostojen aktivointiin ja kehittämiseen

VASTUUTAHOT JA TÄRKEIMPIÄ

KUMPPANEITA: Kaustisen seutukunta, kunnat ja kehitysyhtiöt, Viexpo, Finpro, mentorit ja oppilaitokset, LUKE

ORGANISOINTI: Organisointi käynnissä olevien hankkeiden ja yrityspalveluiden kautta (yhteiset kohdennukset, toimintatavat ja voimavarojen yhdistäminen)

SEURANTA: Yritysten liikevaihdon ja työpaikkojen kehitys (erityinen seuranta biotalouteen liittyvän yritystoiminnan osalta), uudet yritykset ja seudulle etabloituneet yritykset, tulotaso, vientiä harjoittavien yritysten määrä.

2

Vetovoimainen Kaustisen seutu

Tärkeänä kysymyksenä elinvoimaohjelman laadinnan aikana nousi erityisesti nuorten pysyvyys alueella ja seudun houkuttelevuuden ja vetovoiman lisääminen. Nuorten kysymyksiin seudulla onkin tartuttu jo Ohjaamo-hankkeella, joka kokoaa, kehittää ja tarjoaa nuorille erilaisia palveluja. Kuitenkin tarve nähdään yhä suuremmalle huomion kiinnittämiselle seudun sisäiseen ja ulkoiseen seutukuvan rakentamiseen ja kohdistettuihin toimiin seudun vetovoiman ja potentiaalisten paluumuuttajien ja työperäisten muuttajien houkutteluun.

ELINVOIMALUPAUS VUODELLE 2020:

Kaustisen seudulla opiskelevien **nuorten** (erit. toinen aste) tietoisuus on kasvanut mahdollisuuksista yrittää ja asua Kaustisen seudulla. Kaustisen seudulla **paluumuutto on lisääntynyt nykyisestä** (erityisesti seudun ulkopuolelle opiskelemaan lähteneet nuoret ja työperäiset maahanmuuttajat). Kuntien ja seudun sisäisessä ja ulkoisessa **viestinnässä rakennetaan myönteistä seutukuvaa**.

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TOIMENPITEET TAVOITTEEN SAAVUTTAMISEKSI

1. Markkinoinnin täsmentäminen ja kohdentaminen:

- Tehdään selvitys seudulta muuttaneista ja potentiaalisista paluumuuttajista. Selvityksen pohjalta laaditaan kohdennettu kysely, jonka avulla selvitetään paluumuuttokiinnostus ja keskeisimmät kriteerit paluumuutolle (erit. opiskelijoiden ja nuorien lapsiperheiden houkuttelu). Selvityksen pohjalta toteutetaan viestintä- ja markkinointitoimenpiteitä kuntien yhteistyönä potentiaalisille paluumuuttajille (tarkoittaa esim. kuntien vahvuuksien ja mahdollisuuksien markkinointia, työmahdollisuuksien esille tuontia yhteistyössä kiinnostuneiden ja työntekijöitä tarvitsevien yritysten kanssa).
- Seudulla opiskelevien nuorten koulutukseen ja työelämäyhteyksiin panostaminen sekä siteiden säilyttäminen seudulle (oppilaitos-yritysyhteistyö koulutuksen suuntaamisessa ja työharjoittelumahdollisuuksissa)
- Sosiaalisen median vahvempi hyödyntäminen hyvien uutisten viestinnässä ja tarinoiden kerronnassa (esim. paluumuuttajista)

Lisäksi seudulla tulee mahdollisuuksien mukaan tarttua seuraaviin toimenpiteisiin:

- Työperäisen maahanmuuton mahdollisuuksien kartoittaminen ja esille tuonti (mahdolliset kanavat, seudun yritykset, seudulle jo muuttaneet)

VASTUUTAHOT JA TÄRKEIMPIÄ KUMPPANEITA: Kunnat, oppilaitokset, markkinoinnin ammattilainen

ORGANISOINTI: Kuntien kautta (jory ja kunnanjohtajat), toteutus heti kun mahdollista. Viestintäkoulutus halukkaille.

SEURANTA: Seudun johtoryhmä seuraa nettomuuttotilastoja ja viestinnän toteutumista (kaikissa palavereissa agendalla), mielikuvamittaus (barometri) asukkailta ja yrityksiltä

3

Vireä ihmisten arki

Haasteellisena kehityspiirteenä seudun kunnissa nostettiin kuntalaisten aktiivisuuden heikkeneminen oman elinympäristön kehittämisessä. Tulevaisuuden kunta on enemmänkin mahdollistajan roolissa ja edistämässä demokratiaa, jolloin on hyödynnettävä enemmän ihmisten aktiivisuutta ja kunnan alueella toimivia eri organisaatioita kunnan elinvoiman kehittämisessä. Tässä tulevaisuuden roolissa onnistuminen on edellytys seudun ja sen kuntien elinvoiman kannalta.

ELINVOIMALUPAUS VUODELLE 2020:

Kaustisen seudulla **kuntalaisten aktiivisuus, kulttuuri ja tapahtumat nähdään seudun elinvoimavarana**. Myös seniorikansalaiset ja heidän osaamisensa nähdään erityisenä voimavarana. Kuntalaisia (ja paikallisia yhdistyksiä) **aktivoidaan ja otetaan mukaan vahvemmin** oman elinympäristön ja erityisesti harrastus- ja virkistysmahdollisuuksien kehittämiseen seudulla (ennaltaehkäisevä näkökulma hyvinvointiin). Aktiivisista kuntalaisista saadaan seudulla hyvän yhteisön tekijöitä.

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TOIMENPITEET TAVOITTEEN SAAVUTTAMISEKSI

1. Kunnat viestivät yhdessä seudun tapahtumista ja (harrastus)mahdollisuuksia tuodaan esille kuntien yhteistyönä. Myönteistä ja uskottavaa kuvaa seudusta rakennetaan kuntien yhteistyönä sekä yhdistysten kanssa käytävän aktiivisen vuoropuhelun ja yhteistyön kautta. Tämä tarkoittaa esim. kuntien omistamien tilojen tarjoamista nuorille suunnattuun toimintaan ja oleskeluun, enemmän erilaisia ihmisiä yhteen kokoavia tapahtumia ja kokeilumahdollisuuksia / teemapäiviä sekä toimintaa kaikenikäisille.

Lisäksi seudulla tulee mahdollisuuksien mukaan tarttua seuraaviin toimenpiteisiin:

- Seutuverkon ja digitaalisuuden mahdollisuuksien parempi hyödyntäminen kuntalaisten aktivoinnissa ja yhteydenpidossa asukkaisiin (erit. sosiaalinen media)

VASTUUTAHOT JA TÄRKEIMPIÄ KUMPPANEITA: Kunnat, Kaustisen seutukunta, Pirityiset ry (erityisesti viestintää ja yhdistysten kanssa vahvasti yhteistyötä tekevät henkilöt)

ORGANISOINTI: Yhteinen ja säännöllinen teeman parissa kokoontuminen, jolloin sovitaan kohdennuksista ja yhteisestä viestinnästä kuntien, Kaustisen seutukunnan ja Pirityiset ry:n sekä mahdollisten paikallisten yhdistysten kesken.

SEURANTA: Seudun yhteinen vuosittainen kysely asukkaille ja yhdistyksille (barometri, mielikuvamittaus) kehityksestä.

4 Yhdessä ennakoiden ja resurssit ymmärtäen kehitettävä yritysten ja asukkaiden toimintaympäristö

Kuntien yhteistyö ja kuntarajojen ylittäminen on ollut edellytys seudun kehittämiseksi ja merkitys tulee korostumaan yhä enemmän myös tulevassa aluehallinnon rakenteessa. Seudulla on haettu kuntien yhteisiä toimintatapoja ja kehitetty yhteistoimintaa, mutta jatkossa on kyettävä entistä tarkemmin tekemään tarkastelua kokonaisuutena kuntalaisten ja yritysten toimintaympäristöstä ja kuntien on kehitettävä sitä yhdessä kokonaisuutena maankäytön, asumisen ja liikenteen ratkaisuilla. Alueen edunvalvontayhteistyön on myös oltava systemaattista.

ELINVOIMALUPAUS VUODELLE 2020:

Kaustisen seudun asukkaiden ja yritysten toimintaympäristöä kehitetään **ennakoiden ja yhteiseen näkemykseen perustuen** maankäytön, asumisen ja liikenteen ratkaisuilla. Kuntien **yhteisillä maankäytön, asumisen ja liikenteen ratkaisuilla** turvataan seudun työpaikkakehitys sekä houkutteleva ja monipuolinen asumistarjonta.

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TOIMENPITEET TAVOITTEEN SAAVUTTAMISEKSI

1. Kunnat varautuvat yhdessä kaivoksen, tuulivoiman ja biotalouden kehittymisen vaikutuksiin (kaavoitus, työpaikat, asunnot, tontit) rohkein ja tulevaisuuteen katsovin ratkaisuin
2. Teiden kunnosta ja liikkumisedellytyksistä huolehditaan kuntien yhteisen edunvalvonnan keinoin

Lisäksi seudulla tulee mahdollisuuksien mukaan tarttua seuraaviin toimenpiteisiin:

- Yrityksillä ei ole kuntarajoja, joten olennaista on yritys- ja teollisuustonttien ja toimitilojen mahdollisuuksien katsominen yli kuntarajojen
- Maiseman ja luonnon parempi hyödyntäminen seudun profiloinnissa (yritysten sijoittuminen, asuminen ja vetovoimaiset keskustataajamat)
- Nuorten asumismahdollisuuksien parantaminen seudulla (seudulla asuvat / pendelöivät opiskelijat)

VASTUUTAHOT JA TÄRKEIMPIÄ KUMPPANEITA: Kunnissa eri toimialojen edustajien ja seutukuntaorganisaation tiivis yhteistyö

ORGANISOINTI: Seudun oman MAL-työryhmän kokoontuminen säännöllisesti. Tulevaisuuden muutoksiin varautumiseksi on tehtävä yhteistä skenaariotyöskentelyä, jossa tarkastellaan erilaisia mahdollisuuksia ja uhkia. Kunnilta edellytetään nykyistä vahvempaa sitoutumista elinvoimaohjelman tavoitteisiin sekä pidemmän tähtäimen koko seudun etua tarkastelevaa näkökulmaa maankäytön, asumisen ja liikenteen suunnittelussa.

SEURANTA: BTV-indikaattori mittarina, seudun johtoryhmä seuraa käytännön toteutumista

5

Digitalisoituvat palvelut

Digitaalisuus on yhä merkittävämpi osa ja edellytys niin työssä kuin vapaa-ajalla. KaseNet on ollut merkittävä panostus alueen kilpailukykyyn, mutta sen potentiaali on jäänyt hyödyntämättä. Jatkossa verkon ja digitaalisuuden mahdollisuudet tulisi hyödyntää perusteellisesti ja hakea uusia tapoja toimia ja tuottaa palveluja (pienien kynnysten ylittäminen verkkopohjaisissa tavoissa toimia ja hoitaa asioita ja järjestää palveluja).

Hyvänä esimerkkinä seudulla uudesta tavasta kokeilla ja tuottaa palveluja on KYTTIIN!-hanke, jossa kehitetään monipalveluliikennettä ja haetaan ratkaisumalleja maaseudun henkilöliikenteen haasteisiin.

ELINVOIMALUPAUS VUODELLE 2020:

Kaustisen seudulla **digitaalisuuden mahdollisuudet hyödynnetään täysimääräisesti kunnallisissa palveluissa**. Asukkaiden tasa-arvoiseen kohteluun kiinnitetään erityinen huomio. Digitaalisten palveluiden ja toimintatapojen ansiosta niin kunnan työntekijöiden kuin yritysten ja asukkaiden **arkityöt tehostuvat ja helpottuvat**.

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TOIMENPITEET TAVOITTEEN SAAVUTTAMISEKSI

1. Toteutetaan selvitys toimivista digitaalisista palveluista ja malleista muualla Suomessa / ulkomailla (erit. maaseudun näkökulmasta). Selvityksen pohjalta kerätään toimivimmat ideat ja mallit digitaalisten palvelujen kehittämiseen seudulla. Selvityksen pohjalta on tehtävä ratkaisuja ja panostettava erityisesti digitaalisuuden hyödyntämiseen oppimisessa ja opiskelussa – esim. sähköiseen lukioon ja samalla mallilla jatkokoulutuksiin, oppisopimukseen, kielten opetukseen. Näissä voidaan hyödyntää myös monimuoto-opetusta ja integroida eri-ikäisiä. Muita kokonaisuuksia ovat sähköinen asiointi ja etätyömahdollisuuksien edistäminen.
2. Koulutetaan seudun kuntien henkilöstöä digitaalisissa ratkaisuissa ja digitalisaation hyödyntämisessä.

Lisäksi seudulla tulee mahdollisuuksien mukaan tarttua seuraaviin toimenpiteisiin:

- Varamiesjärjestelmän kehittäminen
- Kuntien ja seutukunnan nettisivujen yhtenäistäminen seudulla (rakenne ja sisältö)
- Seutukunnalliset kyselyt kuntalaisille

VASTUUTAHOT JA TÄRKEIMPIÄ KUMPPANEITA: Kunnat (erit. ict-henkilöstö)

ORGANISOINTI: Ohjausryhmät perustettu teemassa, Keski-Pohjanmaan päätöksien pohjalta tehdään myös seutua koskevia ratkaisuja ja kunnissa edetään ohjausryhmän esitysten pohjalta.

SEURANTA: Erilliset selvitykset / kyselyt työntekijöille ja kuntalaisille etenemisestä ja töiden tehostumisesta (ja ajan säästymisestä)

6

Kuntarajat ylittävä ja elinvoimanäkökulmaa vahvistava kunnallishallinto

Kuntien yhteistoiminnan kehittämisen osalta ovat tähän mennessä korostuneet mm. ICT- ja talous- ja henkilöstöhallinnon yhteistyö ja toimintamallien kehittäminen, kiinteistöhuolto ja rakennusvalvonta, henkilöliikenteen ja asiointin kehittäminen sekä teknisen toimen yhteistyö. Resurssien käyttöä on pyritty jo tehostamaan (esim. koulutuksessa ja sotessa). Silti työnjakoa ja yhteistyötä on kehitettävä edelleen vahvaan luottamukseen perustuen. Tällä hetkellä monin paikoin liikutaan kuntien perustoiminnassa ja palveluissa rimaa hipoen riittävän mittakaavan rajalla, ollaan vaikeuksissa riittävän osaamisen ja henkilöstöpulan kanssa, jolloin toiminta keskittyy kehittämisen sijasta tulipalojen sammuttamiseen. Tehtävänkoko ja uudessa maakunnallisessa järjestäjä-tuottajamallissa uusia tuottamistapoja ja -yhtiöitä kehittämällä kunnat voivat tuottaa palveluja kustannustehokkaammin ja vaikuttavammin.

ELINVOIMALUPAUS VUODELLE 2020:

Kaustisen seudun kunnat **hahmottavat roolinsa elinvoiman kehittäjänä**. Kuntien **palveluja suunnitellaan nykyistä pidemmällä tähtäimellä seudun kuntien yhteistyössä** hakemalla mahdollisimman paljon yhteisiä käytäntöjä ja linjauksia. **Kunnat sitoutuvat ja tekevät vahvemmin yhteistyötä** elinvoimaohjelman tavoitteisiin liittyvissä toimenpiteissä – erityisesti työllisyyden edistämisessä sekä elinvoimapalvelujen tuottamisessa ja hallinnossa.

KESKEINEN SISÄLTÖ JA TOIMENPITEET TAVOITTEEN SAAVUTTAMISEKSI

1. Kuntien yhteistyötä syvennetään työllisyyden hoidossa ja työpaikkojen löytämisessä. Tämä tarkoittaa työllisyyden edistämisen toimintamallien kehittämistä ja jo toimivien hyvien käytäntöjen hyödyntämistä.
2. Opetus, kulttuuri- ja vapaa-ajan palveluita kehitetään kokonaisvaltaisesti ja roolitetaan niiden kehittämistä ja tuottamista kuntien kesken (osaaamisen ja opiskelijakehityksen ennakointi; erityisesti ettei rakenneta kannattamattomia ja keskenään kilpailevia toimintoja ja palveluja).

Lisäksi seudulla tulee mahdollisuuksien mukaan tarttua seuraaviin toimenpiteisiin:

- Kuntien hallintoelimien yhteistyön tehostaminen (hallintoelimien yhdistäminen, kuten ympäristölautakunta) ja yhteisten mahdollisuuksien hakeminen työntekijöiden toimenkuvissa ja työnjaossa (erit. sijaiset, eläköitymiset, työvoiman liikkuvuuden lisääminen seudulla)
- Kuntien viranomaismääräysten yhtenäistäminen (esim. rakennusvalvonta) sekä mm. tehokkaampi samojen pohjien ja lomakkeiden hyödyntäminen (avustukset jne.)
- Kehitysyhtiöiden roolitus

- Julkisen ja yksityisen sektorin kumppanuuden ja tuottajaroolien kehittäminen yhdessä (julkisen hallinnon päätöksentekoon myös yrityksiä ja yhteistyökumppaneita; toimien mahdollinen yhtiöittäminen)

VASTUUTAHOT JA TÄRKEIMPIÄ

KUMPPANEITA: Kunnat ja Kaustisen seutukunta, perustettava maakuntahallinto

ORGANISOINTI: Tiivis kuntien väliseen luottamukseen perustuva yhteistyö, maakuntahallinnon kanssa yhteensovitus

SEURANTA: Seutukunnan johtoryhmän säännöllinen seuranta

***KUNTIEN
POTENTIAALISET
ERIKOISTUMISALUEET
SEUDULLISESSA
KEHITTÄMISESSÄ***

Esimerkkejä kuntien erikoistumisesta ja erityisvastuista seudullisessa kehittämisessä*

Halsua	<ul style="list-style-type: none">• Turkisalan kehittäminen• Kuntien taloushallinnon kehittäminen (laki- ja talousasiat)
Kaustinen	<ul style="list-style-type: none">• Kulttuuri- ja sivistyspalvelujen yhteistyön kehittäminen (aktiivointi ja sateenvarjo kulttuuripuolen yhteistyölle, ulkopuolisen rahoituksen hakeminen, kulttuuri hyvinvoinnissa ennaltaehkäisevänä)• Rakennustarkastuksen ja kiinteistöhuollon yhteistyön kehittäminen
Lestijärvi	<ul style="list-style-type: none">• Luontomatkailun kehittäminen
Perho	<ul style="list-style-type: none">• Puurakentamisen kehittäminen (uudet konseptit ja avaukset) ja yritysten kansainvälistyminen (erit. suurhankkeet)• Luontomatkailun kehittäminen
Toholampi	<ul style="list-style-type: none">• Biotalouden ja elintarviketeollisuuden kehittäminen (maa-, metsä-, turkistalouden ja energia-alan uudet tuotteet, verkostot ja arvonalisän kasvattaminen)• Yhteisten ICT-asioiden edistäminen seudulla
Veteli	<ul style="list-style-type: none">• Liikuntakeskuksen ja liikuntamahdollisuuksien kehittäminen• Kasvuyritysten aktiivointi

*Taulukossa esitetyt potentiaaliset erikoistumisalueet nousivat esille selvitystyön aikana. Ne eivät ole kiveen hakattuja ja selkeärajaisia tehtäväjakoja, vaan kuvaavat kuntien esille nostamia omia vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita. Näiden teemojen perusteella kehittämistyötä voitaisiin suunnata ja jakaa vastuuta kuntien välillä. Nämä teemat elävät ja täsmentyvät ohjelman toteutuksessa.

Aluekehittämisen konsulttitoimisto **MDI**

// *Kaustisen seudulla yhteisesti valmisteltu elinvoimaohjelma toimii tekoihin ja toimintaan ohjaavana työkaluna jokaiselle ohjelman vastuutaholle.*

Tämä on aktiivisten ihmisten ohjelma ja tarkoitettu jokaiselle seudun kuntalaiselle tarttua sanoista tekoihin, jotta seudun elinvoima säilyy ja vahvistuu!